การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

THE DEVELOPMENT OF THAI ANCIENT DANCE OF AMPEUR KHULNG CHANTABURI PROVINCE

ฐรดา ประเสริฐ

TARADA PRASERT

วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

CHANTABURI COLLEGE OF DRAMATIC ARTS, BUNDITPATANASILPA INSTITUTE

จังหวัดจันทบุรี

CHANTABURI PROVINCE

รับบทความ : 9 มิถุนายน 2563 /ปรับแก้ไข : 4 ตุลาคม 2563 /ตอบรับบทความ : 1 ธันวาคม 2563

Received : 9 June 2020 /Revised : 4 October 2020 /Accepted : 1 December 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติการกำเนิดรำวงโบราณและรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาของศิลปะการแสดงรำวงโบราณของท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อวิเคราะห์และค้นหาแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้รวบรวมเพลงพื้นบ้าน นักรำวงหรือนางรำและชาวบ้านผู้มีประสบการณ์การรำวง จำนวน 10 คน ระเบียบวิธีวิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการแสดงในพื้นที่ และการวิเคราะห์ท่ารำจากนักรำวง ผลการศึกษาพบว่า การกำเนิดรำวงโบราณเป็นการแสดงรำวงท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ทำการรวบรวมเนื้อร้องเพลงรำวงและท่ารำรำวงโบราณในปี พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน (2563) ผ่านการแสดงรำวงโบราณ คณะรำวงสวนปู่ของลุงกาญจน์ (นายกาญจน์ กรณีย์) ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีร่วมกับนักรำวง (ผู้เป็นนางรำ พ.ศ. 2487-2497) และชาวบ้าน ผลการวิเคราะห์ท่ารำรำวงโบราณพบว่าท่ารำมี 2 รูปแบบ คือท่ารำสื่อความหมายและท่ารำไม่สื่อความหมาย ภาษาท่าใช้สื่อความหมายมี 3 ลักษณะคือภาษาท่าที่ใช้แทนคำพูด อากัปกิริยาและอารมณ์ ท่ารำมีวิธีการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามความถนัดสอดคล้องกับท่านาฏยศัพท์และท่ารำแม่บทใหญ่และแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้ท่ารำในเพลงแม่บท หลักภาษาท่าและท่านาฏยศัพท์

คำสำคัญ : รำวง, เพลงรำวง, รำวงโบราณ

ABSTRACT

The purposes of the study were: 1) to study the history of Ramwong Boran and to gather the knowledge and the local wisdom of the art of Ramwong Boran in Khlung District, Chanthaburi province; and 2) to analyze and to find the way to develop the gestures of Ramwong Boran. The study employed a qualitative research methodology. The data were collected from documents, an in-depth interview of a group of 10 people who were Thai folk music collectors, local dancers and Ramwong Boran experienced local villagers, fieldwork observation and Ramwong Boran gestures analysis.

The results of the study demonstrated that Ramwong Boran was the local dance performance in Khlung District, Chanthaburi Province. The lyrics and the gestures of Ramwong Boran have been collected since 1982. Ramwong Boran has been performed by Mr. Kan Korani, the President of the Thai cultural committee in Khlung District, Chanthaburi Province, and the performers who danced from 1944-1954, and the local villagers in Khlung District, Chanthaburi Province. Ramwong Boran gestures were classified into 2 forms: the meaningful movements and the meaningless movements. The meaningful movements consisted of the communicative gestures, the body language gestures and the emotional gestures. These meaningful movements of Ramwong Boran were developed from the preliminary Thai dance movements and the principles of body language and dances. The meaningless movements had no identifiable pattern. In conclusion, this study contributed an in-depth analysis of the history and gestures of Ramwong Boran dance in Chantaburi province.
Keywords : Ramwong, Ramwong song, Ramwong boran

บทนำ

นกเขาไฟบินถลา นกเขาชวาบินมาหาคู่ ตั้งประชัน(ซ้ำ) ขันคู (ซ้ำ) มาจู้ฮุ้กกรู มาจู้ฮุ้กกรุก (ซ้ำ)
เสียงตัวเมียร้องกรู เสียงตัวผู้ร้องกรุก จู้ฮุ้กกรู จู้ฮุ้กกรุก (ซ้ำ) ถึงยามสนุก จู้กรุกจู้กรู (ซ้ำ)

บทเพลงแห่งวิถีชีวิตและความสุขของชุมชนอำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรีที่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ในอดีต และเป็นเพลงรำวงประกอบท่ารำที่สนุกสนานสวยงามเลียนแบบธรรมชาติของนกเขาประจำถิ่นที่ชาวบ้านเห็นประจำเมื่อออกไปทำนา ทำสวนและทำการประมง เนื้อเพลงรำวงถูกแต่งขึ้นเพื่อการร้องรำให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินโดยหยิบยกลักษณะการอยู่กันเป็นคู่ของนกเขามาหยอกล้อเพื่อเกี้ยวพาราสี กระเซ้าเย้าแหย่และแสดงท่ารำระหว่างหนุ่มสาวในการแสดงรำวงในงานเทศกาลบุญงานวัด และงานบุญต่าง ๆ รำวงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชุมชนอำเภอขลุง ได้สร้างสรรค์และสืบทอดไว้เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้แต่งเนื้อร้อง แต่ได้ร้องสืบต่อกันมาจากการเล่าการบันทึกและการศึกษารวบรวมข้อมูลของ K001 (Interview, March 20, 2018) ได้ว่า “ปี พ.ศ. 2525-ปัจจุบัน (2563) ศิลปะการแสดงรำวงโบราณถูกฟื้นฟูโดยการนำของลุงกาญจน์ร่วมกับกลุ่มชาวบ้านทำการรื้อฟื้นเพลงรำวงอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีขึ้น รวมถึงการช่วยกันรวบรวมบุคคลผู้เคยเห็นหรือผู้เคยร่วมการแสดงรำวงมาร่วมกันบันทึกและฝึกซ้อมท่ารำตามที่ตนเองได้จดจำไว้มาเผยแพร่และทำการแสดงรำวงให้ได้ชมกัน ซึ่งการแสดงท่ารำของแต่ละคนนั้น มีท่ารำแตกต่างกันตามความคิดของตนเอง รวมถึงการสร้างความบันเทิงให้กับคู่รำวง ดังนั้นการแสดงรำวงโบราณจึงมีท่าทางที่แตกต่างและหลากหลายในแต่ละคน ซึ่งอาจมีทั้งท่ารำที่เหมือนหรือคล้ายหรือใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ตามทำนองเนื้อเพลงหรือคำร้องที่สนุกสนาน”

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศิลปะการแสดงรำวงโบราณอำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี จึงนำมาสู่การรวบรวมศิลปะการแสดงรำวงโบราณ เกี่ยวกับองค์ประกอบท่ารำรำวงโบราณจากการใช้ศีรษะ ลำตัว มือ เท้า จังหวะและอารมณ์ เป็นต้น การรวบรวมและวิเคราะห์ท่ารำรำวงโบราณจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาในศิลปะการแสดงรำวงโบราณของชุมชนอำเภอขลุง รวมถึงการกำหนดแนวทางการพัฒนาท่ารำวงที่สวยงามให้ถูกต้องตามหลักนาฏศิลป์ไทย สอดคล้องกับอัตลักษณ์ความเป็นวิถีชีวิตพื้นบ้านของชาวอำเภอขลุงเพื่อการสืบสานถ่ายทอดรักษาความเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมล้ำค่าในศิลปะไทยแขนงหนึ่ง และนำสู่รุ่นลูกหลานได้เรียนรู้ รักและภาคภูมิใจพร้อมที่จะเชิดชูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นตนเองและธำรงไว้เป็นสมบัติของชนชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อการศึกษาประวัติความเป็นมาการกำเนิดรำวงโบราณ และรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณของชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อการวิเคราะห์และค้นหาแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณในศิลปะการแสดงรำวงโบราณ

นิยามศัพท์เฉพาะ

รำวงโบราณ หมายถึง การแสดงพื้นบ้านของชาวอำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี มีผู้แสดงรำเป็นคู่ประกอบเพลงเคลื่อนที่เป็นวงกลมเริ่มการแสดงด้วยการร้องรำประกอบเพลงไหว้ครู ใช้กลองทัด 1 ลูกเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ

ประโยชน์การวิจัย

1. เป็นแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณสำหรับการจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ ของชุมชน
2. เป็นการเผยแพร่และการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
3. เป็นศิลปะการแสดงรำวงโบราณ เพื่อการประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของบทเรียนระดับโรงเรียนในชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียงต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

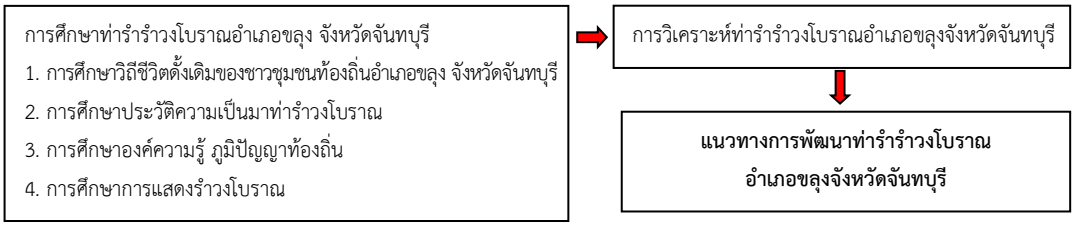

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่มีความยืดหยุ่นสูงการเก็บข้อมูลมี 3 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการใช้เอกสาร (Documentation) (Buason, 2015, pp. 89-151) ใช้การวิเคราะห์เชิงอรรถาธิบายจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและปรากฏในท้องถิ่น และการจัดการแสดงจากผู้แสดงท้องถิ่น และการอภิปรายจากกลุ่มตัวอย่างในท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังภาพที่ 2

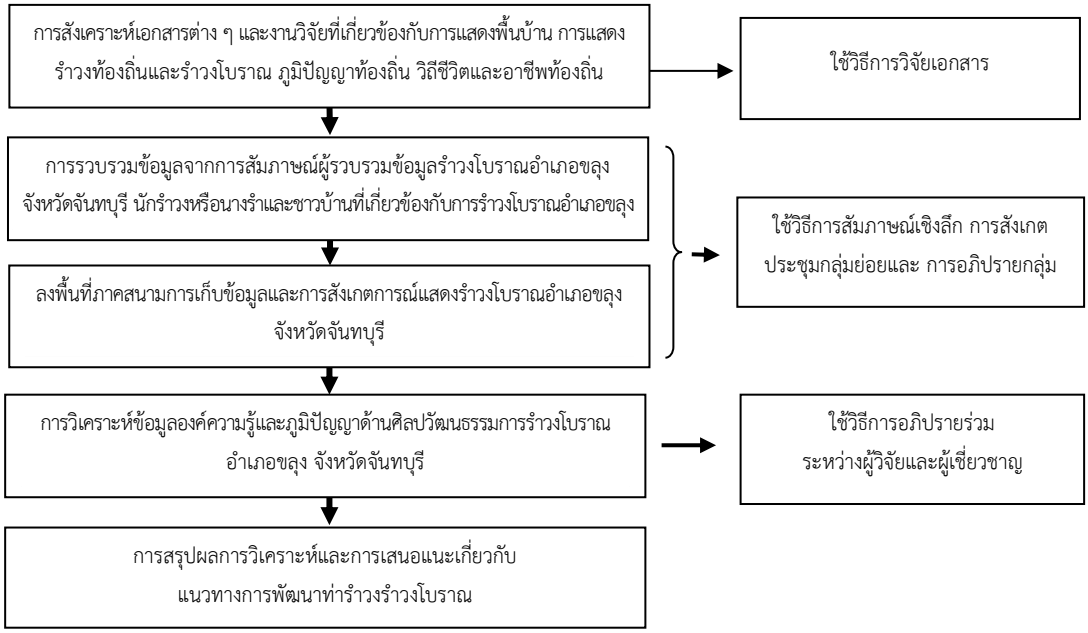

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาวิจัยการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณ

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ชายและผู้หญิง และให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยจนเสร็จสิ้นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี และเป็นหัวหน้าคณะรำวงโบราณ จำนวน 1 คน และกลุ่มที่ 2 นักแสดงรำวงโบราณที่ยังคงมีชีวิตอยู่และผู้แสดงรำวงโบราณที่มีประสบการณ์อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยมีข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและการสืบทอดรำวงโบราณ องค์ประกอบการแสดงรำวงโบราณ รูปแบบการแสดง รวมถึงการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น โดยไม่ปิดกั้นความคิดเห็นในการตอบคำถามพร้อมกับ การแสดงออกในท่ารำรำวงโบราณฉบับดั้งเดิมกับการใช้คำร้องประกอบการทำทำนองด้วยตนเอง

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 การตรวจสอบข้อมูลโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member checks) คือสมาชิกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ในภาคสนามวิจัย (Audience numbers) เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่พัฒนาและสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกระบวนการแสวงหาความรูความจริง ที่ดำเนินการอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4.2 ตรวจสอบข้อมูลโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และศิลปะการแสดง โดยให้แสดงข้อคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลหลักฐานที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้จากสนามวิจัย

4.3 เชื่อมโยงข้อมูลวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการดำเนินการจากการเก็บข้อมูลคือการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ และผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ (Buason, 2015, pp. 182-184)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่าความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัยมีสอดคล้องกับการทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและสามารถทำการวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อตีความหมาย (Interpretation) จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการนำเสนอท่ารำรำวงโบราณของผู้แสดงรำวงโบราณในท้องถิ่นและวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างท่ารำรำวงโบราณกับท่ารำเพลงแม่บท ภาษาท่าและนาฏยศัพท์เป็นหลักเกณฑ์

ผลการวิจัย

การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จากการศึกษาประวัติความเป็นมาการกำเนิดรำวงโบราณ และรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณ ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาการกำเนิดรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีพบว่าต้นกำเนิดศิลปะการแสดงรำวงโบราณเป็นการแสดงรำวงตามเทศกาลงานบุญงานวัดของชุมชนอำเภอขลุงมีนักแสดงรำวง 3 กลุ่มคน คือ นางรำที่เป็นทั้งนักแสดงรำวงอาชีพและอาสาสมัครช่วยงาน นักเชียร์รำวง นักดนตรีและนักร้อง ลักษณะการแสดงรำวงดั้งเดิมนั้น เป็นการร้องเพลงรำวงที่สนุกสนาน มีเครื่องดนตรีประกอบ คือ กลองยาว กลองเล็ก ฉิ่งและฉาบ เนื้อเพลงเป็นเพลงร้องชมธรรมชาติ ล้อเลียนวิถีชีวิตทั้งคนและสัตว์ นางรำแสดงท่ารำสวยงามและสนุกสนานให้กับคู่รำวงนอกจากนี้ การรำวงยังได้นำไปร้องรำในช่วงพักงานของการดำนา นวดข้าว พานฟางหรือสงฟาง เพื่อให้เกิดความรื่นเริงผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าหรือง่วงนอนพร้อมกับการเกี้ยวพาราสีหยอกเย้าระหว่างหนุ่มสาวจนการทำนาเสร็จสิ้น ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้นำการฟื้นฟูรำวงอำเภอขลุงและเป็นผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านกล่าวว่า

> *"...เมื่อปี 2525 ได้รวบรวมเพลงรำวงพื้นบ้านและนักแสดงรำวงที่มีอยู่ร่วมกันฟื้นฟูการแสดงรำวงและเผยแพร่ในงานเทศกาลประจำท้องถิ่น ประจำจังหวัดพร้อมกับการนำไปแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศกัมพูชาจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและใช้ชื่อการแสดงรำวงอำเภอขลุงว่า "รำวงโบราณคณะสวนปู่" ทุก ๆ ครั้ง โดยมีแนวคิดว่ารำวงโบราณนี้เป็นรำวงพื้นบ้านที่เกิดก่อนรำวงมาตรฐาน (พ.ศ. 2487) และรำวงย้อนยุค (พ.ศ. 2504-2528) ทั้งหมดนี้จึงเป็นที่มาของศิลปะการแสดงรำวงของอำเภอขลุงซึ่งเรียกว่า "รำวงโบราณ"..."* (K001, Interview, March 20, 2018)

2. องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พ่อเพลงแม่เพลงใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณจากการเรียนรู้ลักษณะพฤติกรรมทางธรรมชาติ เปรียบเทียบกับลักษณะอารมณ์และการแสดงความรู้สึกของมนุษย์และสื่อสารเป็นเนื้อร้องและทำนองดนตรีสามารถแสดงลีลาการร่ายรำสวยงามและสนุกสนานให้กับคู่รำวง บทเพลงรำวงมีจังหวะร้องรำค่อนข้างเร็วมีลูกคู่ร้องรับซ้ำ ดังนั้นองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณ มีดังนี้

2.1 ด้านค่านิยมในความกตัญญู ได้แก่ เพลงไหว้ครู บทเพลงแห่งการแสดงความกตัญญูต่อครูผู้มีพระคุณที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์รวมถึงครูผู้ที่จดจำท่ารำมาใช้ในการแสดงรำวง และยังเป็นความศรัทธาและความเชื่อมั่นของนักแสดงรำวงโบราณได้ว่าการไหว้ครูจะทำให้มีสมาธิสติปัญญาในการร้องรำทำเพลงได้อย่างสวยงามเป็นที่ชื่นชอบต่อผู้ชมการแสดง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะการแสดงการรำวง เป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาการประดิษฐ์ท่ารำตามวัฒนธรรมไทยคือการพนมมือไหว้เพื่อแสดงความเคารพประกอบการใช้ศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2.2 ด้านการใช้ภาษาและการสื่อสาร บทเพลงและการประดิษฐ์ท่ารำเพื่อสื่อภาษาถึงธรรมชาติ อารมณ์และพฤติกรรมล้อเลียนแบบสัตว์ อันเป็นศิลปะการสื่อสารถึงวิถีชีวิต และการกระเช้าเย้าแหย่ เกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว ดังเพลงเพลงนกเขาไฟ เพลงสาวน้อยพายเรือ อันเป็นศิลปะการแสดงการรำวงที่สวยงาม

2.3 ด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ในบทร้องเพลงรำวงและการแสดงรำวงโบราณมักเป็นส่วนหนึ่งของงานทำบุญไหว้พระภายในวัดและการแสดงรำวงได้ดึงดูดและสร้างความสนใจให้กับหนุ่มสาวชาวบ้านที่ชักชวนกันเข้าร่วมเทศกาลงานบุญดังบทเพลงชวนสาวรำวง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะการแสดงการรำวงโบราณเป็นส่วนหนึ่งในองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนอำเภอขลุง

3. ผลการวิเคราะห์ท่ารำวงโบราณในศิลปะการแสดงรำวงโบราณ มีดังนี้

3.1 เพลงไหว้ครูบทเพลงแห่งการรำลึกถึงพระคุณของครูผู้สอนและผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดงรำวง ฉันรำชวนชิดประดิษฐ์รำบา ยกมือวันทา ฉันรำไหว้ครู ไหว้ครู ไหว้ครู ไหว้ครูในวงฟ้อนรำ

ตารางที่ 1 ท่ารำ เพลงไหว้ครู

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 1 ฉันรำชวนชิด ประดิษฐ์ รำบา	“ฉันรำชวนชิด ประดิษฐ์รำบา”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : ด้านหน้า ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงระดับไหล่ เท้า : ย่ำเท้าอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณเดิม พบว่า ท่ารำสอดคล้องกับท่าจันทร์ทรงกลดในเพลงแม่บทใหญ่ ไม่พบการเชื่อมท่ารำมีท่ารำหลักเพียงท่าเดียว	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ท่าสอดสร้อยมาลา ท่านาฏยศัพท์เอียงศีรษะและประสมเท้า
ท่ารำที่ 2 ยกมือวันทา	“ยกมือวันทา”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : ด้านหน้า ศีรษะ : ก้มศีรษะลงเล็กน้อย มือ : ยกมือพนมขึ้นระหว่างอก เท้า : ย่ำเท้าอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่า ท่ารำสอดคล้องกับท่าเทพพนมในเพลงแม่บทใหญ่ ไม่พบการเชื่อมท่ารำผู้แสดงตั้งท่ารำหลักเพียงท่าเดียว พนมมือไม่เปิดปลายนิ้ว ทำให้ขาดความอ่อนช้อยสวยงาม	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ท่าเทพพนม ท่านาฏยศัพท์เอียงศีรษะพร้อมกับโน้มลำตัวมาข้างหน้าเล็กน้อยและการประสมเท้า
ท่ารำที่ 3 ฉันรำไหว้ครู	ท่ารำที่ 4 ไหว้ครู ไหว้ครู ไหว้ครู	หมายเหตุ : ท่ารำท่าที่ 3 และท่ารำที่ 4 มือ และเท้าคงลักษณะเดิมแต่เคลื่อนสลับไปที่ไหล่ขวาและไหล่ซ้าย ไหล่ซ้าย เอียงศีรษะข้างเดียวกับมือ		

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี จันทบุรี

3.2 เพลงนกเขาไฟ บทเพลงชื่นชมธรรมชาติเปรียบเปรยการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาวตามลักษณะของนกในท้องถิ่น

นกเขาไฟบินถลา นกเขาขวาบินมาหาคู่ ตั้งประชันตั้งประชันขันคู่ (ซ้ำ) มาจู้ฮุ้กกรู มาจู้ฮุ้กกรุก (ซ้ำ)
เสียงตัวเมียร้องกรู เสียงตัวผู้ร้องกรุก จู้ฮุ้กกรู จู้ฮุ้กกรุก (ซ้ำ) ถึงยามสนุกมา จู้กรุ๊กจู้กรู (ซ้ำ)

ตารางที่ 2 ท่ารำ เพลงนกเขาไฟ

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 1 นกเขาไฟบินถลา นกเขาชวา บินมาหาคู่	“นกเขาไฟ บินถลา นกเขาชวา บินมาหาคู่”	แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวงตามเข็มนาฬิกา ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : กางแขนระดับไหล่คว่ำฝ่ามือลง ขยับข้อมือขึ้นลง เท้า : ย่ำเท้าอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่า ท่ารำเลียนแบบกิริยาการบินของนกท่านาฏยศัพท์ การย่ำเท้า ลำตัวตั้งตรง	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยประกอบด้วยท่านาฏยศัพท์ และภาษาท่าเน้นการปรับสัดส่วนระดับการตั้งวงแขน การขยับมือเพิ่มความสวยงามด้วยการตีไหล่และการเอียงศีรษะ
ท่ารำที่ 2 ตั้งประชันตั้งประชันขันคู (ซ้ำ)	“ตั้งประชัน ตั้งประชันขันคู” (ซ้ำ)	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : มือทั้งสองตั้งวงระดับอก หันฝ่ามือออกเข้าหาคู่วนมือเข้าออก เท้า : ย่ำเท้าอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่า ท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ ย่ำเท้า และตั้งวง มีการใช้ลำตัวเล็กน้อย	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยด้วยท่ารำแม่บทใหญ่ ท่านาฏยศัพท์ และภาษาท่าเทียบเคียงท่ารำเพื่อสื่อความหมายตามบทร้อง เพิ่มความสวยงามด้วยท่าเชื่อมท่ารำเอียงศีรษะกับลำตัว
ท่ารำที่ 3 ท่ารำที่ 5 และท่ารำที่ 7 มาจู้ฮุ้กกรู	“มาจู้ฮุ้กกรู มาจู้ฮุ้กกรุก (เสียงตัวเมียร้องกรู เสียงตัวผู้ร้องกรุก) จู้ฮุ้กกรู”	แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ท่ารำที่ 3 ศีรษะตั้งตรงไหล่ขวาของหญิงแตะไหล่ขวาของชาย ท่ารำที่ 4 ศีรษะตั้งตรงไหล่ซ้ายของหญิงแตะไหล่ซ้ายของชาย ท่ารำที่ 5 และ 7 เหมือนท่ารำที่ 3 ท่ารำที่ 6 และ 8 เหมือนท่ารำที่ 4 มือ : มือทั้งสองข้างเท้าสะเอวโดยหันฝ่ามือออกหลังมือแตะที่สะโพก เท้า : ยืนเท้าชิดอยู่กับที่งอเข่ายืดยุบตามจังหวะ 6 ครั้ง	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่าการรำเลียนแบบท่าทางตามธรรมชาติของนกโดยใช้องค์ความรู้ของผู้แสดงท่ารำสื่อความหมายการร้องหาคู่ตามความเข้าใจในบทร้องและเป็นท่าทางสนุกสนานและจดจำได้ง่าย	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ท่านาฏยศัพท์และภาษาท่าเทียบเคียงท่ารำเดิมเพิ่มความสวยงามโดยการยืดยุบเข่าตามจังหวะและใช้ลำตัวโน้มเอียงเข้าหาคู่
ท่ารำที่ 4 ท่ารำที่ 6 และท่ารำที่ 8 มาจู้ฮุ้กกรุก				
ท่ารำที่ 9 ถึงยามสนุกมาจู้กรุ๊กจู้กรู	“ถึงยามสนุก มาจู้กรุ๊กจู้กรู”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ส่ายศีรษะเล็กน้อย และยืดคอไปด้านหน้าหาคู่ 2 ครั้ง ตามจังหวะเพลงและเนื้อร้อง มือ : หลังมือสองข้างเท้าสะเอว แตะหลังสะโพก เท้า : ยืนอยู่กับที่ กางขาออกเล็กน้อย	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่า ท่ารำเลียนแบบนก พบการใช้ส่วนของลำตัว ลำคอส่ายหน้าและยื่นศีรษะไปข้างหน้าเข้าหาคู่ตามจังหวะเพลง หลังมือ เท้าหลังสะเอวแทนปีกนก เท้ายืนอยู่กับที่และแยกขาออกเล็กน้อย	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ท่านาฏยศัพท์และภาษาท่าเทียบเคียงท่ารำเดิมเพิ่มความสวยงามด้วยการส่ายหน้าและลำคอตามจังหวะใช้ลำตัวโน้มเอียงเข้าหาคู่

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี จันทบุรี

3.3 เพลงสาวน้อยพายเรือเป็นบทเพลงเกี้ยวพาราสีเชิงกระเซ้าเย้าแหย่หยอกล้อกันระหว่างหนุ่มสาว

ชะ หน่อ ละนอ ล่ะ น้อย(ซ้ำ) สาวน้อย ๆ มาพายเรือเล่น เมื่อลมพัดเย็น พายเล่นชายหาด
น้ำก็สาดเปียกกระเซ็น เรือติดพี่จะช่วยลงเข็น(ซ้ำ) สาวน้อยไม่เห็นใจพี่บ้างเลย

ตารางที่ 3 ท่ารำ เพลงสาวน้อยพายเรือ

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 1 ชะ หน่อ ละนอ ล่ะน้อย	“ชะ หน่อ ละนอ ล่ะน้อย” (ซ้ำ)	ผู้แสดง : ชาย ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงระดับไหล่ เท้า : ย่ำเท้า	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่าท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ส่วนเท้าลักษณะเดียวคือการย่ำเท้าและนาฏยศัพท์ส่วนมือคือการตั้งวงและจีบหงาย ผู้แสดงชายเดินในลักษณะการเดินต้อนเป็นการรำแบบเกี้ยวพาราสี	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์ตีไหล่และเอียงศีรษะเพื่อให้ท่ารำมีความอ่อนช้อยสวยงามมากขึ้น
ท่ารำที่ 2 สาวน้อย ๆ มาพายเรือเล่น	“สาวน้อย ๆ มาพายเรือเล่น เมื่อลมพัดเย็น พายเล่น ชายหาด”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : ตะแคงมือสองข้างไปข้างลำตัวด้านขวาโน้มลำตัวลง ตวัดปลายมือไปข้างหลังตามจังหวะ เท้า : ยืนแยกเท้า ย่อเข่าลงเล็กน้อย	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่าท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ส่วนเท้าลักษณะการย่ำเท้าการใช้ภาษาท่าสื่อความหมายการพายเรือ ด้วยการใช้ฝ่ามือเป็นใบพาย ไม่พบการเอียงศีรษะ	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์ ตีไหล่ เอียงศีรษะและลักษณะมือทำท่าจับด้ามพายแทนการใช้มือเป็นพาย เพื่อสื่อความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
ท่ารำที่ 3 น้ำก็สาด เปียกกระเซ็น เมื่อลมพัดเย็น	“น้ำก็สาด เปียกกระเซ็น”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : หงายฝ่ามือยื่นไปด้านข้างเข้าหาคู่รำโน้มลำตัวเล็กน้อย ขยับปลายมือขึ้น 2 ครั้ง เท้า : ยืนแยกเท้าเล็กน้อย	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิม พบว่าท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์การย่ำเท้าและการตั้งวงแบมือหงายลำตัวโน้มไปตามการย่ำเท้า โดยถ่ายน้ำหนักตัวไปที่เท้าหน้าและเท้าหลังสลับกัน	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าตักไหล่ ท่าลักคอและท่ายักสะโพกในท่ารำสาดน้ำ เพื่อให้ท่ารำมีความสนุกสนานมากขึ้น
ท่ารำที่ 4 เรือติดพี่จะช่วยลงเข็น	“เรือติดพี่จะช่วยลงเข็น” (ซ้ำ)	ผู้แสดง : ชาย และหญิง ทิศ : หันหน้าตามวง ผู้ชายอยู่ด้านหลังผู้หญิง ผู้หญิงอยู่ด้านหน้าผู้ชาย ศีรษะ : ผู้ชายศีรษะตั้งตรง ผู้หญิงศีรษะเอียงขวา มือ : ผู้ชายมือขวายื่นไปแตะหลังฝ่ายหญิงและมือซ้ายแตะสะโพก ผู้หญิงมือยื่นไปข้างหน้าระดับอก ตั้งฝ่ามือหันเข้าหากัน เท้า : ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าโน้มลำตัวเล็กน้อย	ท่ารำรำวงดั้งเดิม พบว่า ใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าย่ำเท้า โน้มลำตัวไปด้านหน้า โดยถ่ายน้ำหนักตัวไปที่เท้าหน้าและเท้าหลังสลับกัน	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์และภาษาท่าสื่อความหมายการเข็นเรือ การใช้ลำตัว การยักเอว และยักสะโพก เพื่อความสวยงามสนุกสนานและสอดคล้องกับเนื้อเพลง

ตารางที่ 3 ท่ารำ เพลงสาวน้อยพายเรือ

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 5 สาวน้อยไม่เห็นใจพี่บ้างเลย	“สาวน้อย ไม่เห็นใจพี่บ้างเลย”	ผู้แสดง : ชาย ทิศ : ผู้ชายหันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ ผู้หญิงหันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : ผู้ชายมือทั้งสองประสานกันแนบอก ผู้หญิงมือขวาตั้งข้อมือส่ายปลายมือ มือซ้ายปล่อยข้างลำตัว เท้า : ยืนแยกเท้าเล็กน้อย	ท่ารำร่วงโบราณเดิม พบว่า ท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าย่ำเท้า และท่าตั้งวง ใช้ภาษาท่าสื่อความถึงอารมณ์ภายในโดยใช้มือทาบอก	การพัฒนาท่ารำร่วงโบราณใช้แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่หญิงใช้ท่ารำสอดสร้อยมาลา ชายใช้ภาษาท่าตีบทตามคำร้องมือขวาท้าวสะเอว มือซ้ายมือจีบเข้าอกให้สอดคล้องกับเนื้อเพลง

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี จันทบุรี

4. เพลงชวนสาวรำวงเป็นบทเพลงเกี่ยวข้องกับเทศกาลงานบุญ เป็นการชักชวนของหนุ่มสาวร่วมทำบุญตามประเพณีและมาร่วมสนุกสนานรื่นเริงในเทศกาลงานบุญงานวัด

ชักชวนสาวงาม ฟ้อนรำถวายหลวงพ่อ อนิจจารูปหล่อ คิ้วต่อซิกระไรข้างเดียว
เอาเรือยนต์เข้าไปรับ ขากลับซิกระไรน้ำเชี่ยว สิบเอ็ดเดือนเดียว ไปเที่ยวสมุทรเจดีย์(ซ้ำ)
ไปไหนกันละจ๊ะ หรือจะไม่ใยดี พระบรมเจดีย์ เป็นที่นมัสการ(ซ้ำ)

ตารางที่ 4 ท่ารำ เพลงชวนสาวรำวง

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 1 ชักชวนสาวงาม	“ชักชวนสาวงาม”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ศีรษะเอียงขวาและซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงระดับไหล่ เท้า : ย่ำเท้า	ท่ารำร่วงโบราณแบบเดิม พบว่า ท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าย่ำเท้า และท่าตั้งวง ท่ารำสอดคล้องกับท่ารำในเพลงแม่บทใหญ่ท่าจันทร์ทรงกลด โดยฝ่ายชายรำในลักษณะการเกี้ยวพาราสี	การพัฒนาท่ารำร่วงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์เอียงศีรษะท่ารำเข้าคู่ ชายใช้ภาษาท่าคือท่าเรียก หญิงใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ คือสอดสร้อยมาลาเพื่อความสวยงาม
ท่ารำที่ 2 ฟ้อนรำถวายหลวงพ่อ	“ฟ้อนรำถวายหลวงพ่อ”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : ด้านหน้า ศีรษะ : โน้มศีรษะลง มือ : มือทั้งสองข้างพนมมือระดับอก เท้า : ยืนอยู่กับที่	ท่ารำร่วงโบราณเดิมพบว่า ท่ารำสอดคล้องกับท่าเทพพนมในเพลงแม่บทใหญ่ พนมมือระดับอกหยุดนิ่ง โน้มศีรษะลงเล็กน้อย	การพัฒนาท่ารำร่วงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ชายใช้ท่ารำจันทร์ทรงกลดและพนมมือเหนือไหล่ซ้าย หญิงใช้ท่ารำสอดสร้อยมาลา
ท่ารำที่ 3 อนิจจารูปหล่อ	“อนิจจารูปหล่อ คิ้วต่อซิกระไรข้างเดียว”	ผู้แสดง : ชายและหญิง ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : เอียงศีรษะ (ชายเอียงขวา หญิงเอียงซ้าย) มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงระดับไหล่ เท้า : ย่ำเท้า	ท่ารำร่วงโบราณแบบเดิม พบว่า ท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าย่ำเท้าและท่าตั้งวง ภาษาท่าชี้นิ้วหมายถึงท่านหรือเธอ	การพัฒนาท่ารำร่วงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ ชายใช้ท่ารำท่าจ่อเพลิงกาฬ หญิงทำท่าปรบมือระดับหน้าและท่าชี้ใช้ท่านาฏยศัพท์เอียงศีรษะและท่าย่ำเท้า

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ภาพ	บทร้อง	ลักษณะท่ารำ	การวิเคราะห์ท่ารำ	แนวทางการพัฒนาท่ารำ
ท่ารำที่ 4 เอาเรือยนต์ เข้าไปรับ	“เอาเรือยนต์ เข้าไปรับ ขากลับชิกระไร น้ำเชี่ยว”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวง ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : แบมือหงายสองข้างโกยมือขึ้นระดับชายพก เท้า : ย่ำเท้า	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิมพบว่า ท่ารำใช้ท่านาฏยศัพท์ ท่าย่ำเท้า และท่าตั้งวงแบมือหงาย ชายและหญิงโน้มลำตัวลงด้านหน้าเล็กน้อยพร้อมกับโกยมือขึ้นเพื่อสื่อความหมายท่ารับ	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์และภาษาท่าท่ารำตั้งวงแบมือหงายในท่ารับและท่าเรียกด้วยท่ารำตั้งวงหน้าดึงมือจีบเข้าหาลำตัวเพื่อสื่อความหมายตามบทร้อง
ท่ารำที่ 5 สิบเอ็ดเดือนเดียว	“สิบเอ็ดเดือนเดียว”	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกัน ทิศ : หันหน้าตามวง ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : มือขวาชูนิ้วชี้งอศอกตั้งฉาก มือซ้ายปล่อยข้างลำตัว เท้า : ยืนอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิมพบว่า ใช้ภาษาท่าคือการชี้นิ้วเพื่อสื่อความหมายลักษณะหนึ่งเดียว ผู้แสดงหยุดยืนอยู่กับที่	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์เอียงศีรษะใช้ภาษาท่าสื่อความหมายลักษณะเดียวกับท่ารำดั้งเดิมโดยชี้นิ้วหันฝ่ามือเข้าหาลำตัวในระดับศีรษะ
ท่ารำที่ 6 (เหมือนท่ารำที่ 1)	“ไปเที่ยวสมุทรเจดีย์” (ซ้ำ)	ผู้แสดง:ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกับท่ารำที่ 1 ท่ารำใช้ภาษาท่าคือการไหว้มีท่ารำซ้ำตามเนื้อเพลง	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิมพบว่า ท่ารำใช้ภาษาท่าคือการไหว้สอดคล้องกับท่ารำท่าเทพพนมแม่บทใหญ่	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์ท่าเอียงศีรษะและภาษาท่าชี้นิ้วมือสูงระดับหน้า ปรับเปลี่ยนจากท่าเทพพนม เพื่อไม่ซ้ำท่ารำที่ 2
ท่ารำที่ 7 ไปไหนกันละจ๊ะ ขากลับชิกระไรน้ำเชี่ยว หรือจะไม่ไยดี	“ไปไหนกันละจ๊ะ หรือจะไม่ไยดี”	ผู้แสดง : ชายและหญิงปฏิบัติท่ารำในลักษณะเดียวกัน ทิศ : หันหน้าตามวงเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ ศีรษะ : ศีรษะตั้งตรง มือ : มือขวาตั้งวงระดับอก ส่ายมือเล็กน้อย มือซ้ายเท้าสะเอว เท้า : ยืนอยู่กับที่	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิมพบว่า ใช้ภาษาท่า ท่าปฏิเสธ เท้ายืนในลักษณะก้าวเท้าหน้า ลำตัวตั้งตรง	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์ท่าเอียงศีรษะและใช้ภาษาท่า ท่าไป บทร้อง “ไปไหนกันละจ๊ะ” และท่าปฏิเสธบทร้อง “หรือจะไม่ไยดี”
ท่ารำที่ 8 (เหมือนท่ารำที่ 1)	“พระบรมเจดีย์เป็นที่นมัสการ” (ซ้ำ)	ผู้แสดง : ชายและหญิงมีท่ารำเหมือนกับท่ารำที่ 1 ท่ารำใช้ภาษาท่าคือการไหว้ มีท่ารำซ้ำตามเนื้อเพลง	ท่ารำรำวงโบราณดั้งเดิมพบว่า ท่ารำใช้แม่บทใหญ่คือท่าเทพพนม โน้มศีรษะลงเล็กน้อย	การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่ารำแม่บทใหญ่ท่าเทพพนม บทร้อง “พระบรมเจดีย์” ท่านาฏยศัพท์ ท่าเอียงศีรษะ และท่าไว้มือบทร้อง “เป็นที่นมัสการ”

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2563 ณ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี จันทบุรี

5. การค้นหาแนวทางการพัฒนาท่ารำวงรำวงโบราณ อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีผลการศึกษาวิจัยพบว่า

5.1 เพลงไหว้ครู พบว่า การรำไหว้ครูมีท่ารำเฉพาะจำนวน 2 ท่ารำ ได้แก่ ท่ารำจันทร์ทรงกลด และท่ารำเทพพนม มีการใช้ท่ารำซ้ำ ๆ ไม่พบการใช้ท่าเชื่อมท่ารำ ใช้การย่ำเท้าตลอดเพลงไหว้ครู และแนวทางการพัฒนาท่ารำคือ การพัฒนาท่ารำควรใช้หลักนาฏศิลป์ไทย คือ ท่ารำแม่บท ท่านาฏยศัพท์ และภาษาท่า การใช้ท่าเชื่อมท่ารำ เพื่อให้ท่ารำมีความสมบูรณ์ และสวยงามเหมาะสมกับการแสดง และวิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับเนื้อเพลงและภูมิปัญญาของพ่อเพลงแม่เพลงอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

5.2 เพลงนกเขาไฟ พบว่า มีท่ารำจำนวน 4 ท่ารำ และท่ารำที่ซ้ำอยู่ 1 ท่ารำ คือ ท่ารำเลียนแบบกิริยาของนก โดยสื่อความหมายการเลียนแบบท่าบิน การขันของนก ผู้แสดงจะทำท่าขันให้มีลักษณะตลกขบขัน จึงทำให้เพลงนกเขาไฟเป็นเพลงที่ทำให้ผู้ชมจดจำรำวงโบราณอำเภอขลุงได้ง่ายขึ้น และแนวทางการพัฒนาท่ารำ คือ ท่ารำควรใช้หลักของการใช้ศีรษะ ลำตัว และการใช้เท้าเพื่อให้ท่ารำ มีความสวยงามมากขึ้น เหมาะสมกับศิลปะการแสดงรำวง และวิถีชีวิตสอดคล้องกับเนื้อเพลงและภูมิปัญญาของพ่อเพลงแม่เพลงอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

5.3 เพลงสาวน้อยพายเรือ พบว่า มีจำนวนท่ารำทั้งหมด 5 ท่ารำ คือ ท่านาฏยศัพท์ส่วนเท้า 1 ท่า คือ การย่ำเท้า และส่วนมือ 1 ท่า คือการตั้งวง ส่วนภาษาท่านาฏศิลป์พบว่าผู้แสดงรำวงโบราณใช้ภาษาท่าสื่ออารมณ์ 2 ท่า คือ ท่าเห็นใจและท่าปฏิเสธ ภาษาท่าสื่อความหมายเกี่ยวกับกิริยาพบ 3 ท่าคือ ท่าพายเรือ ท่าเข็นเรือ และท่าสาดน้ำ ลักษณะการรำมี 2 ลักษณะ คือ การรำเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำและการรำหันหน้าในทิศทางเดียวกัน และแนวทางการพัฒนาท่ารำคือ การประดิษฐ์ท่ารำใช้หลักนาฏศิลป์ไทย โดยใช้หลักท่านาฏยศัพท์พัฒนาท่ารำรำวงโบราณ ได้แก่ การเอียงศีรษะ การลักคอ การตักไหล่ และการยักสะโพก ใช้หลักภาษาท่าพัฒนาท่ารำส่วนมือทำท่าจับด้ามพายแจวเรือแทนการใช้มือพาย เพื่อให้ท่ารำสอดคล้องกับบทร้องและสวยงามยิ่งขึ้น

5.4 เพลงชวนสาวรำวง พบว่า จำนวนท่ารำมี 8 ท่าท่ารำซ้ำ 3 ท่า คือท่าเทพพนม ท่านาฏยศัพท์ส่วนเท้าใช้ตลอดทั้งเพลง2 ท่า คือการย่ำเท้าและหยุดยืนอยู่กับที่ ท่ารำส่วนใหญ่เน้นการใช้มือสื่อความหมายเป็นหลัก และแนวทางการพัฒนาท่ารำคือ ใช้แนวคิดการพัฒนาตามหลักนาฏศิลป์ไทยโดยใช้ท่านาฏยศัพท์คือการเอียงศีรษะ การใช้ภาษาท่าพัฒนาท่ารำเพื่อสื่อความหมายให้สอดคล้องกับบทร้องและสวยงามยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาประวัติความเป็นมาการกำเนิดรำวงโบราณเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีมายาวนาน ไม่ทราบว่ามีที่มาที่ไปอย่างไรเมื่อใด แต่เมื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องปรากฏว่า รำวงโบราณเป็นการสืบทอดโดยเห็นการแสดงต่อ ๆ กันมา และจดจำเพื่อการแสดงรำวงอาชีพรวมถึงมีการคิดประดิษฐ์ท่ารำขึ้นเองเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตามแนวทางของนักรำวงอาชีพและตามเนื้อร้องของเพลงรำวง เพลงรำวงนั้นพบว่าพ่อเพลงและแม่เพลงเป็นผู้ประดิษฐ์ทำนองและเนื้อร้องจากการใช้วิถีชีวิตและธรรมชาติในท้องถิ่นพร้อมกับการเปรียบเปรยกับความรู้สึกของหนุ่มสาวและนำมาเป็นท่ารำที่สนุกสนานในงานเทศกาลต่าง ๆ การเรียกรำวงแบบเดิม ๆ ในท้องถิ่นว่า “รำวง” เพียงอย่างเดียว ต่อมาเมื่อเกิดแนวคิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูโดยการจัดแสดงของลุงกาญจน์ที่ใช้ชื่อว่า รำวงโบราณคณะสวนปู่ จึงเรียกว่ารำวงโบราณเป็นต้นมา ซึ่งเมื่อศึกษางานวิจัยของกาญจนา รัศมิ์แจ่มฟ้า (Jampha, 2017, pp. 227-228) เรื่องรำโทน พบว่า มีความสอดคล้องกันในเรื่องของการศึกษาถึงรูปแบบและอัตลักษณ์ของการเล่นรำโทนในภาคกลาง พบว่าเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานรูปแบบในการเล่นจะรำเป็นวงกลม วนซ้ายรอบผู้ร้องและผู้บรรเลงเครื่องดนตรีกำกับจังหวะ ลักษณะการรำเป็นคู่ชายหญิง โดยผู้รำจะทำท่าไปตามเนื้อเพลง บทเพลงเป็นเพลงบทสั้น ๆ จำง่าย บทร้องแสดงการเกี้ยวพาราสีสะท้อนถึงวิถีชีวิตในท้องถิ่นชาวบ้านและแต่งกายตามโอกาสที่เล่นนิยมเล่นในงานมงคล งานประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ

องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงรำวงโบราณของชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีที่นำมาใช้ในศิลปะการแสดงรำวงโบราณเป็นองค์ความรู้ที่มาจากความเกี่ยวข้องกับชุมชนในลักษณะของพิธีกรรม ความเชื่อ การใช้ภาษาและการสื่อสาร และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม พบว่ามีความสอดคล้องกับณกมล ปุญชเขตตทิกุล (Punchakattikun, 2015, pp. 29-36) ศึกษาเรื่อง“ไพบูลย์ บุตรขัน” กับภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งไทยซึ่งพบว่าผลการวิเคราะห์เพื่อถอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏ

ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์ ได้แก่ ภูมิปัญญา ด้านวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิปัญญา ด้านประเพณี ภูมิปัญญาด้านค่านิยมในความกตัญญู ภูมิปัญญาด้านศาสนา ภูมิปัญญาด้านความรักชาติ ภูมิปัญญาด้านศิลปะการประพันธ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับอาหารและพืชผักพื้นบ้าน และภูมิปัญญาด้านดนตรีและเพลงพื้นบ้าน

การวิเคราะห์ท่ารำวงโบราณในศิลปะการแสดงรำวงโบราณของชาวบ้านชุมชนอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ท่ารำมี 2 รูปแบบ คือ ท่ารำสื่อความหมาย และท่ารำไม่สื่อความหมาย ภาษาท่าใช้สื่อความหมายมี 3 ลักษณะ คือภาษาท่าที่ใช้แทนคำพูด ภาษาท่าที่ใช้แทนอากัปกิริยาต่าง ๆ และภาษาท่าที่ใช้แทนอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ นวลรวี จันทร์ลุน (Junloon, 2005, p. iv) งานวิจัยพัฒนาการนาฏยลักษณ์ของรำโทน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ 1) รูปแบบการรำตีบทซึ่งผสมผสานระหว่างการรำดั้งเดิมท่ารำทางนาฏศิลป์ไทย และ 2) รูปแบบการรำตีบทซึ่งมีท่าทางเลียนแบบกิริยาอาการของมนุษย์และสัตว์ ลักษณะเด่นของการรำ มีการเบี่ยงลำตัวเข้าหาคู่รำ การโยกลำตัว การรำถ่ายน้ำหนักไปด้านหน้าไม่ยึดศูนย์กลาง การย่ำเท้าตามจังหวะ โดยเน้นที่การเคลื่อนไหวของมือในการปฏิบัติท่ารำเป็นหลัก ผู้แสดงใช้อารมณ์สนุกสนานแบบเดียวตลอดการแสดงศิลปะการแสดงรำวงโบราณ ลักษณะการรำมีวิธีการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามความถนัด สอดคล้องกับท่านาฏยศัพท์และท่ารำแม่บท ซึ่งสอดคล้องกับปภาดา ศักดิ์ศรี (Saksri, 2014, p. 4) ในการศึกษาเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นรำโทนบ้านสีทาใต้ ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า การละเล่นพื้นบ้านรำโทน การรำจะดัดแปลงมาจากทำรำวงมาตรฐานทำรำสอดสร้อยมาลาและมีท่ารำที่คิดประดิษฐ์ขึ้นเองจากท่าทางต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การกวาดบ้านถูบ้าน การยกมือบังแดด การแบกถาดขนม

แนวทางการพัฒนาท่ารำวงรำวงโบราณ พบว่าแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณใช้ท่ารำในเพลงแม่บทหลักภาษาท่าตามบทร้องและท่านาฏยศัพท์ในการเคลื่อนไหว เพื่อความสวยงามและมีเอกลักษณ์ตามท้องถิ่น ธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนซึ่งพบว่าการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐนันท์ จันนินวงศ์ (Janninwong, 2013, p. iv) วิจัยเรื่องการออกแบบลีลานาฏศิลป์ไทยของอาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2533 พบว่า อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ มีแนวคิดในการออกแบบนาฏยศิลป์จากประสบการณ์การแสดงประกอบกับแรงบันดาลใจของท่านนำมาออกแบบ โดยใช้หลักการออกแบบลีลาท่ารำ 4 ประการ ได้แก่ 1) ใช้หลักการจินตนาการ 2) ใช้หลักการตีบทผสมผสานท่าทางธรรมชาติ 3) ใช้หลักการนำท่ารำเก่ามาพัฒนาใหม่ และ 4) ใช้หลักการสร้างสรรค์กระบวนท่ารำใหม่ ในรูปแบบการรำตีบทตามคำร้องและทำนองเพลงกระบวนลีลาท่ารำแบบมาตรฐาน มีการนำแม่บทนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ต่างชาติมาร้อยเรียงกระบวนลีลาท่ารำใหม่อย่างมีเอกลักษณ์

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาท่ารำรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การศึกษาแนวทางการพัฒนาท่ารำอันเป็นศิลปะการแสดงรำวงโบราณอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ควรกำหนดแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณในบทเพลงรำวงที่เป็นเอกลักษณ์เพลงอื่น ๆ ซึ่งบางเพลงท่ารำยังไม่สื่อความหมายและขาดเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งบางเพลงนักรำวงหรือนางรำมีอิสระในการคิดท่ารำ ทำให้ท่ารำของเพลงรำวงไม่มีความหมายในบทเพลงไม่มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

1.2 การเผยแพร่และการอนุรักษ์รำวงโบราณในระดับสถานศึกษาในท้องถิ่น โดยสถานศึกษาควรกำหนดการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดงรำวงโบราณโดยการถ่ายทอดสู่เยาวชนในระดับขั้นการศึกษาพื้นฐานในโรงเรียนประจำอำเภอและจังหวัด เพื่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติสืบไป

1.3 การเผยแพร่และการอนุรักษ์รำวงโบราณในระดับจังหวัดและประเทศ โดยหน่วยงานทางวัฒนธรรมและหน่วยงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรส่งเสริมการแสดงศิลปวัฒนธรรมการรำวงโบราณในงานประจำจังหวัดและการแสดงในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เพื่อการธำรงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของประเทศไทยสืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาถึงวิเคราะห์รูปแบบรำวงพื้นบ้านหรือรำวงท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อการวิเคราะห์ความสอดคล้องในวิถีชีวิตและชุมชนในด้านศิลปวัฒนธรรมและทราบถึงความแตกต่างในเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น

2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบและกำหนดแนวทางการพัฒนาท่ารำรำวงกับท่ารำต่าง ๆ ของหลักนาฏศิลป์ เพื่อการพัฒนาท่ารำรำวงโบราณให้เป็นรูปแบบของหลักนาฏศิลป์ไทยอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

2.3 การศึกษาวิเคราะห์การรำวงโบราณเพื่อการฟื้นฟู อนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติสืบไป

เอกสารอ้างอิง

Buason, R. (2015). *Qualitative Research in Educations* (5th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)

Jampha, P. (2017). Ramtone. *Academic journal PhranakhonRajabhat University, 8*(2), 227-238. (In Thai)

Janninwong, N. (2013). *Choreography of Thai Performing Arts Movement of Achan Suwanni Charanukroa The National Artist 1990.* Thesis, Master of Arts Program in Thai Dance, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)

Junloon, N. (2005). *Development and Dance Characteristics of RUM-TONE Performance in Nakhon Ratchasima.* Thesis, Master of Arts Program in Thai Dance, Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai)

K002. (2018, March 20). President of Thai Cultural Committee of Khlung District. *Interview.* (In Thai)

Punchakattikun, N. (2015). Phaiboon Butkhan : The Wisdom of Social and Cultural Folk Songs Appear in Thai Country Songs. *Academic journal Phranakhon Rajabhat University, 6*(2), 29-36. (In Thai)

Saksri, P. (2014). *Local Wisdom on RUM-THONE Performance of Ban Sri tha Tai in Songkom Sub-distric, Kaengkoi, Saraburi Province.* Thesis, Master of Arts Degree Program in Development strategies, SurindraRajabhat University, Surindra. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นางสาว ฐรดา ประเสริฐ

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษาคณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี
อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี 22000
E-mail: kutarada2517@gmail.com